

Karin Sjöberg

Malmö stad och de ensamkommande barnen hösten 2015

När man satt mitt i händelserna var det lite frustrerande att se att det man läste i tidningen inte riktigt stämde. Det svåraste [...] är att få en riktig bild. Ett exempel var när det kom ner folk från Stockholm. Jag träffade någon från SKL och han hade bara en timme på sig. När jag hade gett honom min bild av läget så sa jag: ”Om det här hade hänt mitt i Stockholm tror du inte att det hade hänt något annat då?”. Det var han helt övertygad om. För det var inte förrän folk kom ner som de förstod situationen. Men så var det även i Malmö, tror jag. Satt man på andra ställen och inte såg det med egna ögon, så förstod man inte.

En gång höll jag på att bli vansinnig, jag tror det var på tv. Det var en känd person som berättade att det var förfärligt, att samhället gjorde absolut ingenting. Då tänkte jag: ”Vilken skymf mot alla dessa tusentals människor som faktiskt jobbade jättemycket!”. Under den här tiden skulle man egentligen ha haft någon [...] som skriver. En journalist eller en kommunikatör som hela tiden är med och dokumenterar, fotograferar och berättar. För tänk alla dessa historier som man hörde dagligen om vad barnen berättade, vad personalen hittade på och vad privatpersoner gjorde. Det var så mycket historier och jag tänkte hela tiden: ”Mätte jag inte glömma det här nu”, men det gör man ju.

Hösten 2015 nåddes Sverige av vad som många omtalar som den största flyktingströmmen sedan andra världskriget. Malmö blev, på grund av sitt geografiska läge, en av de städer som först tog emot flyktingarna. Staden blev ankomstkommun för cirka 11 000 barn mellan september till december. Mängder av malmöbor, alltifrån tjänstepersonal och företagsanställda till föreningsaktiva och privatpersoner, involverades i mottagandet. I citatet ovan berättar Lene Cordes, då avdelningschef inom Sociala resursförvaltningen, Malmö stad, hur hon uppfattade situationen. Cordes intervjuades inom ramen för Malmö stadsarkivs dokumentationsprojekt *Ankomst Malmö – om flyktingmottagandet*

i *Malmö hösten 2015*. Cordes lyfte fram tankar som var viktiga inom projektet, till exempel frågan om synlighet och bevarande. Vilka bilder av mottagandet lyftes fram 2015? Vilkas röster kommer att höras i framtiden, vilka historier kommer att bevaras? Eftersom stadsarkivet i Malmö är en del av Malmö stad med uppdrag att bevara dokument som rör staden och dess historia, så kändes det angeläget att arkivet aktivt samlade in berättelser från denna specifika händelse i Malmös historia.

Inom projektet har vi genomfört intervjuer, fotograferat byggnader och samlat in material från förvaltningar och föreningar. Vi har även gjort en insamling av minnesberättelser och fotografier. Fokus har varit på myndigheter och frivilligorganisationer som involverades i mottagandet. Vi kom att särskilt uppmärksamma de tjänstepersoner som arbetade med att ta emot ensamkommande barn. För precis som Lena Cordes menar vi att det nog inte är så många som förstår vidden av det arbete som utfördes. Stadsarkivet vet dessutom av erfarenhet att berättelser om hur mottagandet gick till kommer att vara intressant i framtiden. De som kom under denna period kan komma att återvända till arkiven för att få veta mer, vilket även gäller de som arbetade med mottagandet. Naturligtvis kommer det också att finnas ett intresse från forskare som vill förstå vad som ägde rum och hur händelsen uppfattades i sin samtid.

I en kommande bok (2018) publiceras ett urval av de bilder och berättelser som samlades in inom projektet *Ankomst Malmö*. I föreliggande bidrag lyfter jag fram några få röster från de som arbetade med de ensamkommande barnen och erfarenheter från dokumentationsprojektet.

”DET VAR UTMATTANDE”

Sociala resursförvaltningen, Malmö stad, hade ansvar för de ensamkommande barnen och de transitboenden som barnen placerades i. Det innebar att personal vid förvaltningen registrerade barnen som anlande, man bedömde behovet av skydd och anvisade dem till boenden. Personalen såg även till så att barnen kom vidare till andra anvisningskommuner. En av dessa tjänstepersoner var Moa Edin som arbetade som placeringssekreterare inom Sociala resursförvaltningen.

Mina starkaste minnen från hösten var de enorma pappersmängderna och hur liten jag kände mig i relation till de här högarna. För det var något helt enormt. Jag vet hur det såg ut, men det är som att jag inte riktigt kan lita på minnena. Var det verkligen så mycket? Ja, det var det. Och att veta att varenda papper i den här högen var ett barn som behövde så jäkla mycket, det var utmattande. Det kändes inte bra att veta att man inte kunde göra mer.

För att kunna hantera situationen fick personalen hjälp från andra delar av förvaltningen, men också från andra delar av Malmö stad. Dessutom omfördelades resurser och personal nyanställdes. I slutet av september öppnades en ankomstcentral i Oxie för att effektivisera registreringen av barnen och utplaceringen av dem. Inledningsvis placerades barnen på redan befintliga boenden, men ganska omgående upprättades

nya tillfälliga boenden runt om i staden. Med hjälp av Serviceförvaltningen öppnade Sociala resursförvaltningen sådana boenden i idrottsbarn, omklädningsrum, hotell, skolor, vårdcentraler och gamla sjukhuslokaler. Lokalerna utrustades med sängar, madrasser och sängkläder, men också med tvätt- och diskmaskiner samt torkskåp. På en del ställen köpte man även in bord, stolar, soffor, fåtöljer och tv-apparater. Även Skolrestauranger, de som sköter matbespisningen på Malmös skolor, fick i uppdrag att bidra till arbetet genom att laga mat till boendena.

Rönnens sporthall. Foto: Sanna Dolck, Malmö Stad

MED SAMLADE KRAFTER

När de ensamkommande barnen anlände till Malmö mötte de tämligen omedelbart socialsekreterare, behandlingsassistenter, poliser, chaufförer, väktare, volontärer och handläggare. De flesta barnen var tonårspojkar från Afghanistan, men några kom också från Somalia och Irak. Som nämnts placerades de så småningom på något av Malmö stads tillfälliga transitboenden. Termen boende rymmer, som framgått ovan, stor variation. Det kunde handla om en madrass i ett omklädningsrum eller i en idrottsbarn, men också en säng i ett klassrum eller på ett hotell.

Boendena var bemannade dygnet runt. Personalen upprättade rutiner och scheman för måltider, städning och tvätt. De såg till att barnen vid behov fick träffa läkare och att de tog sina mediciner. De upprättade även loggböcker, höll i det obligatoriska välkomstsamtal och förde viss dokumentation kring varje barn, samt såg till att barnen kom iväg till Migrationsverket och anvisningskommunerna. På grund av det stora antalet asylsökande uppstod långa väntetider, vilket resulterade i att barnen blev kvar på transitboendena längre än planerat. För att undvika att tiden i väntan och därmed

ovisshet blev allt för svår, erbjöd tjänstepersonal i samarbete med olika föreningar, institutioner och privatpersoner en mångfald olika aktiviteter. Så här berättar Emeli Olsson som bland annat var sektionschef på Scandic Malmö City:

Där var väldigt ont om plats. Vi hade personalrum, personalkontor och mitt kontor i samma rum, och lager. Här hade vi mat som vi lagade, alla kläder, allt kontorsmaterial, plus att vi hade utrymme så att personalen skulle kunna äta sin lunch. Men, 150 tonåringar hörs, det funkade inte jättebra. Vi fick inte vistas i lobbyn, vi fick inte vistas i restaurangen, vi fick inte vistas i korridorerna. Till slut fick vi en våning som bara var vår våning och då blev det mycket bättre. Hotellet var väldigt, väldigt schysst. De öppnade två stycken extra rum, på deras bekostnad, som vi kunde använda som vardagsrum för ungdomarna. Där kunde vi ha lite TV, foosball och kortlekar.

Det var hotellet som stod för maten, det var bra. På så sätt så hade vi det mycket bättre än många andra. Men också problematiskt på så sätt att man delade lokal med andra hotellgäster som inte alls var jättenöjda överlag med att vi hade 150 stycken tonåringar där, som precis hade kommit till Sverige och som var oroliga. Det kom en del klagomål från gäster som inte var förberedda på det. En del uttryckte väldigt tråkiga rasistiska uttalanden. Medan andra, det var någon stammis som skänkte 2000 kronor eller något sådant i värdecheckar till ungdomarna så att de kunde köpa lite choklad och sånt.

Jag tycker det häftigaste var alla människor som kom tillsammans, både de som kom in och arbetade men också frivillighetsorganisationer och malmöbor som skänkte tid, saker och kläder. Med tanke på hur lite förberedelse som fanns, det fanns ju ingen beredskap alls för den här typen av kris, så är det ändå jättehäftigt att vi lyckades. Bara på mitt boende så hade vi 800 ungdomar som kom och gick under de fyra månaderna som det var öppet. Att vi hade 800 ungdomar som kom och som faktiskt också lyckades komma iväg till sina anvisningskommuner i gott skick, det tycker jag är häftigt.

Teckningen är ritad av en ensamkommande pojke från Marocko som bodde på transitboendet Scandic Malmö City. En dag låg teckningen på Emeli Olssons skrivbord, dåvarande sektionschef för boendet. Pojken hade rest vidare och Emeli fick aldrig möjlighet att fråga om teckningens innebörd. Peregar var dock en båt som många pojkar reste med. De gömde sig bland containrar och lastbilar. På bilden ser man en liten streckgubbe som ser ut att gömma sig. Det gråtande ögat och det engelska ordet *Purgatory* (skärseld) låter oss ana den fasa som båtresan måste ha inneburit.

AVSLUTNINGSVIS

Flyktingmottagandet i Malmö har blivit historiskt på många sätt. Inte minst har den enorma hjälpinsats som utfördes av hundratals och åter hundratals människor från olika delar av samhället satt avtryck i människors minnen och i dokumentationsprojekt. De röster som hörts i detta bidrag utgör bara några få exempel på röster som stadsarkivet har samlat in. Även om inte alla historier som Lene Cordes hörde under sitt arbete skrevs ned, så finns hennes egen, Moas och Emelis, samt många andras bevarade. De har fått en alldeles särskild plats i Malmös historia.

BILDMATERIAL

Fotografi på sida 36 av Hans Braxmeier